

EEN NIEUW AANGELEGD PAKJE IN DEN HAAG
 WAAR HELAAS MENSEN MET ROLLATOR,
 ROLSTOEL EN KINDERWAGEN NIET PLAATS
 KUNNEN NEMEN, OP OF NAAST DE BANK,
 OMDAT ZIJ HET GRIND NIET DOORKOMEN.

TOEGANKELIJKHEID IN NEDERLAND:

'FLAUW AFTREKSEL VAN NIETS'

DENISE JANMAAT, directeur
 Nederlands Instituut voor
 Rolstoeltoegankelijkheid.

HET IS NOG STEEDS **SLECHT GESTELD** MET DE **TOEGANKELIJKHEID** VAN DE **OPENBARE RUIMTE** EN VAN **GEBOUWEN** IN NEDERLAND. VOLGENS **DENISE JANMAAT**, DIRECTEUR NEDERLANDS INSTITUUT VOOR ROLSTOELTOEGANKELIJKHEID, TEKENT ZICH WELISWAAR EEN **LICHTE VERBETERING** AF, MAAR DAT GAAT NOG TE LANGZAAM. GELET OP DE VERGRIJZING, TOENEMENDE VEREISTE MOBILITEIT VAN MINDERVALIDEN EN DE EXTRAMURALISATIEPLANNEN VAN DE OVERHEID (MENSEN DIE ZORG NODIG HEBBEN BLIJVEN LANGER THUIS) PLEIT ZIJ ERVOOR OM HET **VERBETERTEMPO** FLINK OP TE SCHROEVEN.

Over de oorzaken van het trage tempo en de beperkte toegankelijkheid van de openbare ruimte en van gebouwen in Nederland, zegt Janmaat in een interview met **Stedebouw & Architectuur**:

"Het Bouwbesluit is niet toereikend, evenmin als overige wet- en regelgeving. Bovendien is de kennis en het vereiste inzicht bij de beleidsbepalers en beslissers niet of nauwelijks aanwezig. Dit strekt zich vanzelfsprekend ook uit tot de uitvoerenden, die – door het ontbreken van kennis en inzicht in de hogere lagen – slechts een 'flauw aftreksel van niets' kunnen realiseren. En de gedachte leeft dat toegankelijkheid duur is en afbreuk doet aan het ontwerp.

Wat is er mis met de toegankelijkheid in Nederland? Wat zijn veel voorkomende fouten?

"Ik ben inderdaad niet blij met waar we nu staan. Ik hoop dat ik niet negatief overkom, want ik zou namelijk graag overbrengen dat het zonder al teveel kosten en inspanningen heel gemakkelijk beter kan. Maar – ik zei het hiervoor al – het ontbreekt aan kennis en inzicht bij partijen die het verschil kunnen maken. Een voorbeeld maakt dat duidelijk. Een zorginstelling wil een nieuw verpleeghuis bouwen en laat een Plan van Eisen opstellen. In die fase zou een deskundige op het gebied van toegankelijkheid geraadpleegd moeten worden. Want als het PvE goed in elkaar

DE HELLINGBAAN IN HET STEDELIJK MUSEUM. WORDT NU ALS HOOFDTOEGANG GEBRUIKT VOOR MINDERVALIDEN. DE OFFICIËLE TOEGANG (EEN PLATEAU/LUFT PAL ACHTER DE TOURNIQUETTES) WORDT NAUWELIJKS GEBRUIKT, OMDAT DIE LOGISTIEK GEZIEN VOLSTREKT ONLOGISCH LIGT: MIDDELEN IN DE (DRUKKE) ROUTE VAN TOURNIQUETTE NAAR GARDEROBE. DE HELLINGBAAN OP DE FOTO VOLDOET NIET AAN DE EISEN.

DRIEDAAGSE MASTERCLASS

Het Nederlands Instituut voor Rolstoeltoegankelijkheid en Bartiméus Inclusief Advies hebben kennis op het gebied van fysieke en visuele toegankelijkheid gebundeld en bieden vanaf september (maandag 30 september, dinsdag 1 en woensdag 2 oktober 2013) een driedaagse Masterclass Toegankelijkheid aan. Daarmee wordt een begin gemaakt om de hiaten van de huidige opleidingen te vullen. Met de masterclass, in Utrecht, geeft het Nederlands Instituut voor Rolstoeltoegankelijkheid, een vervolg aan eerdere cursusinitiatieven op gebied van rolstoeltoegankelijkheid. De deelnemers bleken daarover zeer tevreden. <http://www.rolstoeltoegankelijkheid.nl/diensten/masterclass-toegankelijkheid/>

zit, zal er in de volgende fasen veel makkelijker het maximale bereikt kunnen worden. Nu gebeurt het te vaak dat expertise pas laat in het project wordt ingeroepen. Dat is te laat, alles ligt dan al vast. Zo ook in het geval van mijn voorbeeld, de zorginstelling met nieuwbouwplannen. De sanitaire ruimten bleken niet bereikbaar met een tillift! Te krappe ruimtes. Een enorm probleem. Lastig voor de verpleging; er moet extra menskracht op de afdelingen komen (die er niet is en zelfs sterk afneemt). Veel ongemak en ergernis, iedere dag weer. Aanpassen van het ontwerp vond men (lees: degenen die het papierwerk doen en straks de ellende van deze beslissing niet ervaren) teveel gedoe en teveel kosten. Probleem is dat de ontwikkelaar een ander belang heeft dan de gebruiker. Maar dat gaat straks veranderen met het VN-verdrag (zie vervolg van dit gesprek – red.). Ook gaat er een andere wind waaien als blijkt dat zo'n pand niet verhuurbaar is of dat de appartementen in een woongebouw niet verkoopbaar zijn vanwege 'ontoegankelijkheid'. Helaas is het kwaad dan al geschied. En zit Nederland opgescheept met heel veel gebouwen die alleen met hoge kosten nog aanpasbaar zijn te maken, omdat niet 'vooruit' is gedacht."

We hebben toch het Bouwbesluit?

"Het Bouwbesluit (ook het nieuwe van vorig jaar) dekt de lading niet. Als je je houdt aan het Bouwbesluit, krijg je weliswaar je bouwvergunning. Maar het leidt niet tot daadwerkelijke toegankelijkheid. Het Bouwbesluit werkt niet voor de gebruiker die slecht ter been is of in een rolstoel zit. De motivatie ontbreekt om de eindgebruiker centraal te stellen en daadwerkelijke toegankelijkheid te realiseren. Het belang wordt onvoldoende ingezien. Het is korte termijn-denken en dat terwijl met de vergrijzing en de extramuralisatieplannen van de overheid (mensen die zorg nodig hebben blijven langer thuis) een immense opgave op de samenleving afkomt. Juist ook als het gaat om toegankelijkheid.

Overigens zie ik ook vaak dat op vergunningsafdelingen van gemeenten onvoldoende tot geen aandacht is voor toegankelijkheid. Een aanvraag voor een vergunning wordt heel vaak niet getoetst op toegankelijkheid, zelfs niet op de basiseisen die in het Bouwbesluit staan. Zo kan het gebeuren dat we een opleveringstoetsing moeten doen in een nieuw zorg-/woongebouw waar de drempel naar het gezamenlijke dakterras 10 centimeter hoog is! Toegestane drempelhoogte is maximaal 20 millimeter in het Bouwbesluit! Om het terras te ontsluiten zit je met een probleem. Het hoogteverschil is te groot om het met een oprit aan te kunnen rijden in de (daarvoor te smalle) gang..."

Verwacht je dat de ratificering van het VN-verdrag (motie-Slob) een oplossing biedt? Of ben je sceptisch en is er meer (veel meer) nodig?

"Met de ratificering van het VN-verdrag ontstaat het recht op toegankelijkheid. Het verdrag regelt het recht voor mindervaliden op toegankelijkheid van wonen, werken, vervoer, onderwijs en informatie. Dat betekent dat er na ratificatie door Nederland rekening gehouden moet worden

ZORGINSTELLING MET EEN WASTAFELSECTIE IN EEN KLEEDKAMER, WAAR DE ROLSTOELER NA HET HANDEN WASSEN DE ROLSTOEL (MET DE NATTE HANDEN AAN DE WIELEN) OM MOET DRAAIEN EN VERVOLGENS EEN HANDDOEK MOET ZIEN TE PAKKEN UIT EEN TE HOOG HANGENDE DISPENSER BOVEN EEN AFVALBAK (ECHT NOOIT TE BEREIKEN VANUIT EEN ROLSTOEL). EEN VOORBEELD VAN ONDESKUNDIGHEID BIJ ONTWERPER EN INSTALLATEUR.

met toegankelijkheid en dat die met de wet in de hand kan worden afgedwongen. De motie Slob verplicht de regering het verdrag voor eind 2013 te ratificeren. Achter de schermen wordt op dit moment doorgerekend wat een en ander gaat kosten en daarmee voel je natuurlijk al aankomen dat men, uit kostenoverwegingen, zal proberen het moment van ratificatie uit te stellen. Er wordt nu al gefluisterd dat juli 2014 al ambitieus is... Aan de andere kant is in de maatschappij ook voelbaar dat 'men' vindt dat toegankelijkheid moet. In het dagelijkse leven zijn er steeds vaker burgers die opkomen voor een mindervalide die bijvoorbeeld bij een restaurant geweigerd wordt. Of er niet naar binnen kan, omdat men dat niet voorzien heeft. Die kanteling van de opinie plus het beroep dat door overheidsmaatregelen gedaan wordt op meer mantelzorg, brengt een versneld bewustwordingsproces bij de besluitvormers op gang. Met dank ook aan de media die die maatschappelijke behoefte en verontwaardiging ook steeds meer een stem geven. Het moment dat je niet meer om toegankelijkheid heen kunt, nadert voor mijn gevoel dan ook met rasse schreden."

Wat kan toegankelijkheid op een hoger plan brengen? Welke stappen zijn nodig?

"Uiteraard de ratificatie van het VN-verdrag, waardoor toegankelijkheid echt afgedwongen kan worden. Verder is het van belang het onderwerp toegankelijkheid in de opleidingen van bouwkundigen, architecten, projectontwikkelaars, facilitair managers en cetera te integreren, zodat studenten echt kennis en inzicht krijgen en zelf snappen hoe ze de openbare ruimte en gebouwen daadwerkelijk toegankelijk kunnen maken. Daarnaast moet op het netvlies komen dat toegankelijkheid niet moeilijk is, noch duur of lelijk en het besef moet doordringen wat het de maatschappij gaat opleveren als mindervaliden gewoon mee kunnen doen in de maatschappij."

Wat zou daarin de rol kunnen zijn van architecten en stedenbouwkundigen (of ontwerpers van de openbare ruimte)?

"Even gechargeerd: het merendeel van de architecten weet eigenlijk alleen dat het Bouwbesluit gevolgd moet worden, dat het Handboek Toegankelijkheid aangeschaft dient te worden, voor de maatvoering en dergelijke. Maar echt inzicht in waar het om gaat en wat tot daadwerkelijke toegankelijkheid leidt, hebben ze niet. Voorbeeld is het Stedelijk Museum. Als daar van het begin af aan nagedacht was over toegankelijkheid, was het museum klaar geweest voor een lange toekomst. Nu is er op het laatste moment een aantal oplossingen bedacht. Die werken niet en zijn duidelijk bedacht door mensen die geen idee hebben wat er voor de gebruiker echt toe doet. Een gemiste kans. Voor hetzelfde geld hadden de oplossingen kunnen leiden tot daadwerkelijke toegankelijkheid, hadden ze minder gekost en waren fraaier en logistiek gezien logischer geweest."

En gemeentes, want kunnen die doen?

"Door toegankelijkheid te integreren bereik je een groeiende doelgroep, die ook geld oplevert. Een restaurant dat bijvoorbeeld de toegankelijkheid goed regelt, kan zomaar 12 procent meer omzet genereren (rolstoelers nemen net als validen anderen mee als ze uit eten gaan en komen graag terug als ze weten dat het restaurant gemakkelijk toegankelijk is). Dat zijn percentages die in deze tijden toch aantrekkelijk zijn. Gemeente Nijmegen heeft daarvoor bijvoorbeeld ook budget beschikbaar gesteld aan de horecagelegenheden in het centrum, om hun restaurants en cafés toegankelijker te maken. De stad wordt daardoor voor iedereen beter toegankelijk. Een voorbeeld van een positief initiatief van de betrokken partijen."

TIPS

- Al bij allereerste aanvang (Programma van Eisen) rekening houden met toegankelijkheid levert het beste eindresultaat op. Zowel voor de ontwerper en ontwikkelaar, als voor de gebruiker. Zowel in kosten als in fraaiheid van het ontwerp en het echte gebruiksgemak.
- Toekomstbestendig bouwen kan alleen als ook aan toegankelijkheid gedegen aandacht wordt besteed.
- Kennis van en inzicht in toegankelijkheid is essentieel om daadwerkelijke toegankelijkheid te realiseren. De huidige professionals zullen dat moeten realiseren door bijscholing, omdat het onderwerp niet in het pakket van hun opleiding zat.

Veel informatie over rolstoel-toegankelijkheid is te vinden op: www.rolstoeltoegankelijkheid.nl